

Fan/mavzu kodi	O'quv yili	Semestr	Kreditlar
MK1110	2022-2023	1-2	4/2
Fan/mavzu turi	Ta'lim tili	Haftadagi dars soatlari	
Majburiy fani	O'zbek	4/2	
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
Mutaxassislikka kirish	Ma'ruza: 30/30 Seminar: 10/20	90	180

2. I. Fanning mazmuni

Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarni geografiya fanlar tizimi, uning tarkibiy tuzilishi, asosiy tushuncha va qonuniyatlari, fanlar tizimida tutgan o'rnini o'rgatishdan iboratdir.

Fanning vazifasi – talabalarga geografiya fani, uning rivojlanish tarixi, respublikamiz v jahonda zamonaviy geografiya rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik tushuncha va qonuniyatlari mazmuni haqida har tomonlama chuqur bilim berish bilan birga Vatanni sevish va ardoqlash, milliy qadriyatlarini e'zozlash va ularga sidqidildan xizmat qilish ruhini singdirishdan tashkil topadi.

II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi (40 soat):
1-semestr (30 soat)

I – MODUL. Geografiyaning asosiy tushunchalari.

1-mavzu. Geografiya fanining maqsadi, vazifalari, uning shakllanishi rivojlanishi, tadqiqot usullari (2 soat).

Geografiya fanining maqsadi, vazifalari, uning shakllanishi va rivojlanishi. Geografik fanlar turkumiga kiruvchi barcha fanlar o'zaro bog'liqligi, umumiy ilmiy va amaliy maqsadlari.

2-mavzu. Geografik fanlar tuzilmasi, ularda qo'llaniladigan tushunchalar va atamalari (2 soat).

Geografik fanlar tizimidagi birinchi "o'zak" tarmoqni (kichik tizimni) mazkur tizimning tabiiy qanotini namoyon etuvchi tabiiy va iqtisodiy geografiyani tashkil etilishi. Tabiiy va iqtisodiy geografiyaning ichki tuzilmalarini o'rganish.

3-mavzu. Geografik fanlarning tarixiy rivojlanish xususiyatlari. Qadimgi O'rta Asrlarda geografik tushunchalar (2 soat).

Geografik tushunchalar va tadqiqotlarning tarixiy davrlar bo'yicha tavsifi.

Geografik kashfiyotlarning fan va ishlab chiqarish, ijtimoiy taraqqiyotga ko'rsatgan ta'siri.

Dunyo haqida tasavvurlar va tadqiqot maqsadlarining o'zgarishlari.

4-mavzu. Yangi va eng yangi davr geografiasining xususiyatlari. (2 soat)

Geografiya fan-texnika inqilobi ta'sirida jadal rivojlanishi. Bu bosqichda geografiya fanining rivojlanishidagi asosiy xususiyatlar geografik tadqiqotlarda modellashtirish va tajriba usullari, geografik axborot tizimlari, kompyuter texnologiyalari, kosmik usullardan iboratligi.

II – MODUL. Tabiiy geografianing asosiy tushunchalari.

5-mavzu. Tabiiy geografianing maqsadi, vazifalari, uning shakllanishi va rivojlanish tarixi, tadqiqot usullari (2 soat).

Tabiiy geografik tadqiqotlar olib borish, hamma fanlarda qo'llaniladigan, hamda maxsus tadqiqot usullaridan foydalanish. Tabiiy geografiyada fanlararo qo'llaniladigan matematik, geoximik, geofizik va modellashtirish usullaridan foydalanish.

6-mavzu. Tabiiy geografianing tamoyillari. (2 soat)

Geografiya fani turli ko'lamdagi hududlarni (geotizimlarni) o'rganish davomida tamoyillarga tayanishi va unga amal qilishi. Hududiylik tamoyili. Majmuallik va shtezlilik tamoyili. Tarixiylik tamoyili. Ekologik tamoyil. Tasviriylik yoki kartografik tamoyil. Gumanitar tamoyil (insonparvarlik tamoyili). Bashoratlilik tamoyili.

7-mavzu. Amaliy geografik tadqiqotlar (2 soat)

Tabiiy geografik tadqiqotlarning zamonaviy yo'nalishlari. Tabiiy geografik tadqiqotlarning ilmiy va amaliy ahamiyati. Tadqiqotlarning zamonaviy texnologik va texnik imkoniyatlari va istiqbollari. Tabiiy geografik tadqiqotlarning jamiyatdagi amaliy ahamiyati.

8-mavzu. Tabiiy geografik rayonlashtirish va uning amaliy ahamiyati. (2 soat)

Tabiiy geografik rayonlashtirish tamoyillari. Tabiiy geografik rayonlar taksonomiyasi va ularning xususiyatlari. Tabiiy geografik rayonlashtirishning ilmiy va amaliy ahamiyati.

III – MODUL. Iqtisodiy va ijtimoiy geografianing asosiy tushunchalari.

9-mavzu. Iqtisodiy va ijtimoiy geografianing maqsadi, vazifalari, uning shakllanishi, zamonaviy tizimi, tadqiqot usullari. (2 soat)

Iqtisodiy geografiya fanining tadqiqot usullari: balans, taqqoslash, statistik kabi tadqiqot usullari haqida ma'lumot. Iqtisodiy geografiya fanining fanlar tizimida tutgan o'rni va fanlararo aloqasi haqida ma'lumot berish.

10-mavzu. Iqtisodiy va ijtimoiy geografianing rivojlanish tarixi (4 soat)

Iqtisodiy geografiya fanining rivojlanish bosqichlari. Zamonaviy ishlab chiqarish tarmoqlarining dunyo mamlakatlarida rivojlanish darajasini tahlil qilish. Jamiyat taraqqiyotini hududiy o'rganish yo'nalishlari.

11-mavzu. Tabiiy resurs tushunchasi. Resurslardan foydalanish omili. (4soat)

Tabiiy resurslarning iqtisodiy geografiya fani tadqiqotlaridagi o'rni va ahamiy Resurslar iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotning asosi. Resurslar turlarining iqtiso va ijtimoiy rivojlanishdagi o'rni va hududiy ahamiyati.

12-mavzu. Iqtisodiy geografianing asosiy kategoriyalari (tushunchalari). (2soat)

Rayon-iqtisodiy geografiya va umuman geografiya fanining bosh tushunchasi, uning pog'onasimonligi, real geografik va ma'muriy boshqaruv rayonlari.

13 – mavzu. Geografik mehnat taqsimoti va uning asosiy ko'rinishlari (2 soat)

Hududiy mehnat taqsimoti-iqtisodiy geografianing asosiy, fundamental tushunchasi; iqtisodiy rayonlar, iqtisodiy geografik hududiy ishlab chiqarish majmualari va boshqa tushunchalari.

2-semestr (10 soat)

14-mavzu. Ishlab chiqarish tarmoqlari. (2 soat)

Tarixiy davrlar davomida sanoat va qishlok xo'jalik tarmoqlarining paydo bo'lishi, shakllanishi va rivojlanish bosqichlari. «Qishloq xo'jaligi» va «sanoat» inqilobi tushunchalari. Zamonaviy ishlab chiqarish tarmoqlarining dunyo mamlakatlarida rivojlanish darajasi.

15- mavzu. Ishlab chiqarishni geografik tashkil etish tamoyillari va usullari. (2 soat)

Sanoat va qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlovchi tarmoqlarda ishni tashkil etishda turli shart sharoitlardan kelib chiqqan holda mos shakllardan foydalanish zarurligi. Ixtisoslashuv, kooperatsiya, mujassamlashuv kabi ishlab chiqarishni tashkil etish shakllari haqida ma'lumot.

16-mavzu. Iqtisodiy geografik rayonlashtirish va uning amaliy ahamiyati. (2 soat)

Sanoat tarmoqlarining biron mintaqada joylashishi va rivojlanishi natijasida o'ziga xos rayonlarning vujudga kelishi. Rayonlar shakllanishi holati, asosiy ko'rinishlari. Qishloq xo'jalik tarmoqlari tarqalgan mintaqalarni o'z xususiyatlariga ko'ra rayonlashtirish. Ularning tiplari. Dunyo mamlakatlaridagi

asosiy qishloq xo'jalik rayonlari.

17 – mavzu. Ijtimoiy geografik fanlarning shakllanishi omillari va rivojlanishi. (4 soat)

Ijtimoiy jarayon va hodisalarning hududiylik mohiyati. Ijtimoiy muammolarni geografik tadqiq qilish usullari. Ijtimoiy geografik fanlar tizimi va o'zaro bog'liqlik jihatlari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi Amaliy mashg'ulotning tuzilishi o'z ichiga oladi.

O'qituvchini amaliy mashg'ulotga tayyorlash dastlabki hujjatlarni (o'quv rejasini, tematik reja va h.k.) o'rganishdan boshlanadi va dars rejasini loyihalash bilan yakunlanadi. O'qituvchi amaliy mashg'ulotning maqsad va vazifalari, har bir talaba bajarishi kerak bo'lgan ish hajmi haqida tasavvurga ega bo'lishi kerak. Amaliy mashg'ulotni tayyorlash va o'tkazishda o'qituvchining asosiy uslubiy hujjati hisoblanadi *ustubiy ko'rsatmalar*.

O'qituvchini amaliy mashg'ulotga tayyorlashga qo'yiladigan talablar:

- ma'ruza matnini ko'rish;
- aniq topshiriqlar va mashqlarda tasvirlanishi kerak bo'lgan tushunchalar, qoidalar, naqshlarni ajratib ko'rsatish;
- talabalarning nazariy materialni tushunishlari uchun bilimlarni nazorat qiluvchi savollarni tanlash;
- ko'rgazmali material tanlash;
- topshiriqlar va mantiqiy topshiriqlarni tanlashda didaktik maqsadni taqdim eting: qaysi vazifaga nisbatan qanday ko'nikma va qobiliyatlarni rivojlantirish kerak, bu o'quvchilardan qanday harakatlarni talab qiladi, bu muammoni hal qilishda o'quvchilarning ijodkorligi qanday bo'lishi kerak;
- tanlangan topshiriqlar va testlarni o'qituvchining o'zi bajarishi yoki hal qilishi (oldindan hal qilish va uslubiy jarayon);
- berilgan masalalar yuzasidan xulosalar tayyorlash, yakuniy taqdimot tayyorlash;
- bajarilgan vazifalarning murakkabligini oshirish tuyg'usini saqlab qolish, bu o'rganishdagi o'z muvaffaqiyatini amalga oshirishga olib keladi va kognitiv faoliyatni ijobiy rag'batlantiradi;
- har bir o'quvchining tayyorgarligi va qiziqishini hisobga olish, toki o'quvchilar qizg'in ijodiy ishlar bilan band bo'lsin, har kim o'z qobiliyatini namoyon etish imkoniyatiga ega bo'lsin;
- dastlab talabalarga reproduktiv faoliyat uchun mo'ljallangan, tushunish va mustahkamlash uchun ma'ruzada berilgan harakat usullarini oddiy takrorlashni

talab qiladigan oson topshiriqlarni berish; model bo'yicha muammolarni hal qilish;

- keyin reproduktiv va transformativ faoliyat uchun mo'ljallangan vazifalarni taklif qiling, bu harakatning ushbu usulining maqsadga muvofiqligini tahlil qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi, vazifani bajarish shartlari, farazlar va olingan natijalar haqida o'z fikringizni bildiring, ya'ni qo'llash ko'nikma va ko'nikmalarini rivojlantiring. o'rganilayotgan usullar va ularning mavjudligini nazorat qilish talabalar;

- keyin yanada murakkab, ya'ni material yoki kursni o'rganish chuqurligini nazorat qilish uchun mo'ljallangan murakkab vazifalarni taklif qilish - dastlab ishlab chiqarish faoliyatining alohida elementlarini talab qiladigan, keyin esa - to'liq samarali (ijodiy);

- muammolarni hal qilish uchun zarur bo'lgan illyustrativ materialni tanlash, doskada chizmalar va yozuvlarni joylashtirishni ko'rib chiqish va h.k.;

- mavzu bo'yicha amaliy topshiriqlar (mantiqiy topshiriqlar) tizimini yaratib, ma'lum bir dars uchun kerakli vazifalarni tanlab, ularning har birini hal qilish vaqtini hisoblab, o'qituvchi har bir guruh uchun amaliy mashg'ulot o'tkazish rejasini ishlab chiqishga kirishadi; tayyorligini hisobga olgan holda.

Rejani qaysi shaklda tuzish maqsadga muvofiq? O'qituvchining o'zi odatlangan bo'lsa kerak. U amaliy darsni o'tkazish uchun umumiy dastlabki ma'lumotlarni va mazmun qismini o'z ichiga oladi. Buni ta'kidlash kerak **reja** quyidagi:

Uy vazifasini tekshirishga qancha vaqt sarflashingiz kerak?

- nazariya bo'yicha talabalar o'rtasida so'rov o'tkazishga qancha vaqt sarflash va qanday savollar berish kerak;

- doskada qanday misol va topshiriqlar qanday ketma-ketlikda yechiladi; muayyan vazifada nimaga e'tibor berish kerak;

- har bir topshiriq (test) uchun chizmalar va hisob-kitoblarni qanday tartibga solish;

- nazariya bo'yicha kimdan suhbat o'tkazish va muammolarni hal qilish uchun kimni kengashga chaqirish kerak;

- kengashga murojaat qilmasdan qanday vazifalarni joyida hal qilish uchun taklif qilish;

- "Kuchli" talabalarga qanday vazifalarni taklif qilish;

- uyda mustaqil hal qilish uchun qanday vazifalarni qo'yish kerak.

Amaliy mashg'ulotlarning maqsadi nazariyani idrok etish, uni o'quv va kasbiy faoliyatda ongli ravishda qo'llash ko'nikmalarini egallash, o'z nuqtai nazarini ishonchli shakllantirish qobiliyatini shakllantirishdan iborat.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsifiya etiladi:

1-semestr (30 soat)

1-Mavzu: Geografik fanlar tuzilmasi, ularda qo'llaniladigan tushunchalar va atamalar (2 soat)

Reja:

1. Geografiya fanlar tuzilmasi.
2. Geografik fanlarning asosiy tushunchalari.
3. Geografik fanlarda qo'llaniladigan terminlar va ularning mazmuni.

2-Mavzu: Qadimgi davr geografik bilimlar shakllanishining ijtimoiy-madaniy omillari (2 soat)

Reja:

1. Qadimgi davr xalqlarining olam tuzilishi haqida tasavvurlari.
2. Qadimgi davrlarda tabiiy bilimlar mazmuni va tushunchalar (Qadimgi Misr, Hindiston, Mesopotamiya, Yunoniston, Xitoy va Rim)
3. Qadimgi davr sayohatlari va ular haqida ma'lumotlar.

3-Mavzu: O'rta Asrlarda geografik bilimlarning hududiy – ijtimoiy tafovutlari (2 soat)

Reja:

1. Sharq Uyg'onish davri tabiiy bilimlari. Mutafakkirlarning geografik merosi.
2. O'rtas Asrlar Yevropasida geografik bilimlar nva sayohatlar.
3. G'arb va Sharq tabiiy bilimlarining iqtisodiy va ijtimoiy-madaniy taraqqiyotga ta'siri.

4-Mavzu: Yangi va eng yangi davr geografiyasining xususiyatlari (2 soat).

Reja:

1. Yangi davrda geografik sayohatlar va ularning natijalari.
2. Olam yarialishi va taraqqiyoti haqida ilmiy nazariyalarning yuzaga kelishi.
3. Geografik bilimlar va tushunchalar ilmiy asoslarining shakllanishi.

5-Mavzu: Tabiiy geografiyada foydalaniladigan metodlar (2 soat).

Reja:

1. Tabiiy geografik tadqiqotlarda tarixiy metodning ahamiyati.
2. Matematik modellashirish metodining qo'llanish zarurati.

3. Dala – kuzatuv metodlari majmuasi.

6-Mavzu: Paleogeografik yo'nalish (2 soat).

Reja:

1. Tabiat taraqqiyoti haqida umumiy tushuncha.
2. Yer yuzasining evolyutsiyasi haqida tushuncha.
3. Geologik davrlarda Yer yuzasining tuzilishi.

7-Mavzu: Tabiiy geografiyaning tamoyillari (2 soat).

Reja:

1. Hududiylik tamoyili.
2. Majmuallilik va sintezlilik tamoyili.
3. Tarixiylik tamoyili. Ekologik tamoyil.
4. Tasviriylik yoki kartografik tamoyil. Gumanitar tamoyil (insonparvarlik tamoyili). Bashoratlilik tamoyili.

8-Mavzu: Tabiiy geografik eksperiment va modellashirish (2 soat).

Reja:

1. Tabiiy jarayonlar va hodisalarning omillari.
2. Jarayon va hodisalar asosida tajriba ishlarining ahamiyati.
3. Tabiiy jarayonlarni modellashirish va ularning zarurati

9-Mavzu: Geografik bashorat (2 soat).

Reja:

1. Tabiiy jarayonlar va hodisalarni ilmiy bashoratlashirishning ahamiyati.
2. Tabiiy geografik bashoratlashirish usullari.
3. Geografik bashoratlashirishda qo'shimcha omillarning o'rmi.

10-Mavzu: Tabiiy geografiyadagi geofizik va geokimyoviy yo'nalishlar (2 soat)

Reja:

1. Yer sayyorasidagi fizik hodisalar tabiati.
2. Yer sayyorasi sferalarining kimyoviy xususiyatlari.
3. Geofizika va geoximiya fanlarining geografik bilimlar shakllanishidagi ahamiyati.

11-Mavzu: Tabiiy geografik rayonlashirish va uning amaliy ahamiyati (2 soat).

Reja:

1. Tabiiy geografik rayonlashtirish asoslari haqida tushuncha.
2. Tabiiy geografik rayonlashtirish tamoyillari
3. Tabiiy geografik rayon birliklari va ulardagi tafovutlar.

12-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning tadqiqot metodlari (2 soat).

Reja:

1. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fani haqida tushuncha.
2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqotlar mazmuni va maqsadlari.
3. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqot metodlari.

13-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning tadqiqot metodlari (2 soat).

Reja:

1. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fani haqida tushuncha.
2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqotlar mazmuni va maqsadlari.
3. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqot metodlari.

14-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fanining rivojlanish tarixi (2 soat).

Reja:

1. Iqtisodiy geografik g'oyalarning shakllanishi. (Lomonosov M. Arsenev V)
2. Iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarning hududiyligi haqida tushuncha.
3. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fanining metodologik shakllanishi. (V. Tatishev, Anuchin, Baranskiy, Kolosovskiy)

15-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning zamonaviy tizimi (2 soat).

Reja:

1. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik fanlar tizimi.
2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik jarayonlarning o'zaro bog'liqligi.
3. Ijtimoiy taarqqiyotda yangi geografik fanlar sintezi hodisasi.

2-semestr (20 soat)

1-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning asosiy tushunchalari (2 soat).

Reja:

1. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik fanlarning asosiy muammolari.

2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik fanlarning asosiy tushunchalari va metodlari

3. Iqtisodiy va ijtimoiy geografik fanlardagi terminlar.

2-Mavzu: Ishlab chiqarish tarmoqlari (2 soat).

Reja:

1. Moddiy ishlab chiqarish haqida tushuncha.
2. Zamonaviy ishlab chiqarish tarmoqlari va ularning xususiyatlari.
3. Ishlab chiqarish tarmoqlarining o'zaro bog'liqlik omillari.

3-Mavzu: Ishlab chiqarishni hududiy tashkil etish tamoyillari (2 soat)

Reja:

1. Ishlab chiqarish tarmoqlarining shakllanishi va rivojlanish omillari
2. Ishlab chiqarish tarmoqlarini hududiy tashkil etish tamoyillari va talablari.
3. Ishlab chiqarish tarmoqlarining o'zaro bog'liqlik omillari.

4-Mavzu: Tabiiy resurs va ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi (2 soat)

Reja:

1. Ishlab chiqarishni tashkil etishda tabiiy resurs omili.
2. Tabiiy resurslar va resurs salohiyati tushunchasi.
3. Ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi tushunchasi.

5-Mavzu: Iqtisodiy geografik rayonlashtirish va uning amaliy ahamiyati (2 soat)

Reja:

1. Iqtisodiy geografik rayonlar tushunchasi.
2. Iqtisodiy geografik rayonlashtirish tamoyillari.
3. Iqtisodiy geografik rayonlashtirishga yondashuvlar.

6-Mavzu: Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning O'zbekistonda rivojlanishi (2 soat)

Reja:

1. O'zbekistonda iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqotlar tarixi.
2. O'zbekistondagi iqtisodiy va ijtimoiy geografik tadqiqotlarning asosiy yo'nalishlari.
3. O'zbekiston iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fani istiqbollari.

7-Mavzu: Ijtimoiy geografik fanlar tizimining shakllanishi (2 soat)

Reja:

1. Ijtimoiy hodisalar va jarayonlarning hududiylik xususiyatlari.
2. Ijtimoiy jarayonlarni geografik tahlil qilish yo'nalishlari.
3. Ijtimoiy geografik fanlar tizimidagi o'zaro bog'liqlik.

8-Mavzu: Ijtimoiy geografik fanlar tadqiqot yo'nalishlari va amaliy ahamiyati (2 soat)

Reja:

1. Ijtimoiy geografik tadqiqot usullari.
2. Ijtimoiy jarayonlarni hududiy tahlil qilishning amaliy ahamiyati.
3. Siyosiy-madaniy taraqqiyotning geografik asoslari haqida tushuncha.

9-Mavzu: Zamonaviy geografik tadqiqotlarning uyg'unlashuv omillari (2 soat)

Reja:

1. Tabiiy va ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning o'zaro bog'liqlik jihatlari.
2. Geografik tadqiqotlarda jarayonlarning o'zaro bog'liqlik omillari.
3. Tabiiy va iqtisodiy-ijtimoiy geografik tadqiqotlar sintezi.

10-Mavzu: Inson xo'jalik faoliyatining tabiatga ta'siri va uning geografik oqibatlari (2 soat)

Reja:

1. Tabiat va inson munosabatlari haqida asosiy tushunchalar.
2. Tabiiy va antropogen omillar tushunchasi.
3. Insoniyatga oid global muammolar xarakteri.

Amaliy mashg'ulotlarda mavzularga oid masalalar yechish, amaliy kuzatish, o'lchash, astronomik jadvallar bilan ishlash amallari bajariladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar (90 soat)

Mustaqil ta'lim – muayyan fan dan o'quv dasturida belgilangan hamda o'quvchi tomonidan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishni, o'zlashtirish darajasini amalga oshiriladigan ta'lim shakllaridan bo'lib, o'qituvchi maslahati va tavsiyalari, bilimlar taqsimotiga tayyorgarligi asosida sinfdan tashqarida bajariladi.

Shuning uchun talabalarning mustaqil ta'lim olishlarini rejalashtirish, tashkil qilish va buning uchun barcha zaruriy shart-sharoitlarni yaratish, dars mashaqqatlarida talabalarni o'qitish bilan bir qatorda ulami ko'proq o'qishga

o'rgatish, bilim olish yo'llarini ko'rsatish, mustaqil ta'lim olish uchun yordam berish oliy ta'lim muassasasining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Talaba mustaqil ishi (TMI) - muayyan fandan o'quv dasturida belgilangan bilim, ko'nikma va malakaning m'lum bir qismini talaba tomonidai fan o'qituvchisi maslahati va tavsiyalari asosida auditoriya va auditoriyadan tashqarida o'zlashtirilishiga yo'naltirilgan tizimli faoliyatdir.

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- esse – dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlarda yozma bayon qilish;

- dokladiar tayyorlash;

- kurs ishi yozish;

- konspekt yozish;

- glossariy tuzish;

- individual va guruhii o'quv loyihasi;

- keys-topshiriqlarini bajarish;

- mavzuli portfoliolar tuzish;

- axborot-tahliliy materiallar bilan ishlash;

- manbaalar bilan ishlash;

- infografika tuzish;

- chizma-tasviriy modellar (intellekt-kart, freym, mantiqiy graf va h.k.) yaratish;

- multimedial taqdimotlar yaratish;

- darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash;

- darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini tayyorlash;

ta'lim yo'nalishi(mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turlaridan foydalanish mumkin.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'limning mavzulari:

1-semestr (60 soat)

1. Geografiya fanining predmeti va ob'ekti
2. Geografiya fanining tadqiqot usullariga umumiy tavsif
3. Geografiya fanining shakllanish tarixi
4. Geografiyaning rivojlanishiga asosiy yo'nalishlari
5. Ishlab chiqarishning tarixiy rivojlanishi
6. Mehnat taqsimoti va ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi
7. Geografiyaning zamonaviy tizimi
8. Geografiya fanining taraqqiy etish bosqichlari, sabablari va xususiyatlari

<p style="text-align: center;">2-semestr (30 soat)</p> <p style="text-align: center;">1. Geografiya fanining O'zbekistonda rivojlanishi</p> <p style="text-align: center;">2. Ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishning asosiy qonuniyatlari</p> <p style="text-align: center;">3. Ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirishning asosiy qonuniyatlari</p> <p style="text-align: center;">4. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyani o'rganishda tarixiy metoddan foydalanish.</p> <p style="text-align: center;">5. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyani o'rganishda statistik metoddan foydalanish</p> <p style="text-align: center;">6. Tabiiy geografik rayonlashtirishda hududiy bir butunlik tamoiili.</p> <p style="text-align: center;">7. Tabiiy geografiya fani o'rganishda modellashtirish metodidan foydalanishi.</p>	<p style="text-align: center;">3.</p> <p style="text-align: center;">V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)</p> <p style="text-align: center;">Talaba bilish kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fanning mazmuni, mohiyati, maqsadi va vazifalari, geografiya fanlari tuzilmasi, fanlararo bog'liqligi, ishlab chiqarish tarmoqlari to'g'risidagi asosiy tushunchalar, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarining o'zaro bog'liqlik darajasi ularning rivojlanish tarixini bilish. SHu bilan birga talabalar yozuvsiz kartalar bilan ishlash, diagrammalar tuzish, statistik ma'lumotlarni tahlil qila bilish, komp'yuter yordamida chizmalar chizish, jadvallar tuzish va ma'lumotlarni kiritish tahlil qila bilish, qo'shimcha adabiyotlar, kartalar, statistik ma'lumotlar hamda internet saytlaridan foydalanib, dunyo mamlakatlardagi iqtisodiy geografiyaga oid o'zgarish, ko'rsatkichlari haqida <i>tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)</i> • "Geografiyaga kirish" o'quv fahning geografik fanlar tizimidagi o'rni, uning boshqa fanlar bilan aloqadorligi bo'yicha, faning asosiy predmeti, tadqiqot metodlari bo'yicha, ishlab chiqarish tarmoqlari to'g'risidagi asosiy tushunchalar, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarining o'zaro bog'liqlik darajasi haqida aniq ma'lumotlarga asoslangan bilim va tushunchalari bo'yicha, iqtisodiy geografiyaga oid ilmiy tushunchalar, qonuniyatlar, tamoyillar, atamalar va ularning mazmuni bo'yicha, tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning natija va oqibatlari bo'yicha <i>bilishi va ulardan foydalana olishi; (ko'nikma)</i> • "Geografiyaga kirish" faniga oid, darslik, o'quv qo'llanmalar va mahsus adabiyotlardan bilim egallash jarayonida foydalana bilishlari, o'quv ko'rgazmali vositalar karta, atlas kabilarni o'qiy bilish va ulardan foydalana bilishlari, statistik ma'lumotlardan foydalana bilish, ularni tahlil qila bilishlari, jadval kartagrafik, karta-diagramma materiallaridan
--	--

<p style="text-align: center;">foydalana bilishlari va ularni tayorlay bilishlari va baholash kabi ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak (malaka)</p> <p style="text-align: center;">4.</p> <p style="text-align: center;">VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • interfaol keys-stadilar; (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • amaliy mashg'ulotlar • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalalar; • jamoa ishlash va himoya qilish uchun loyihalalar. • ijodiy ishlar yaratish 	<p style="text-align: center;">5.</p> <p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy nazorat, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ismi topshirish.</p> <p>Joriy nazorat. Joriy nazorat semestr davomida seminar mashg'ulotlarga ajratilgan soatlar (juftlik) dan kelib chiqib umumiy 30 ball bilan baholanadi.</p> <p>Jami seminar mashg'ulotlari bo'yicha o'zlashtirish natijalari 100 ballik tizimda 30 ball bilan baholanadi.</p> <p>Oraliq nazoratlar. Oraliq nazoratlar semestr davomida ma'ruza mashg'ulotlari o'quv soatidan kelib chiqqan holda 1 marta o'tkaziladi. Oraliq nazorat 100 ballik tizimda 20 ball bilan baholanadi. Oraliq nazorat ishi tarkibida mustaqil ta'lim topshirig'i kiradi.</p> <p>Oraliq va joriy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalarga yakuniy nazorat topshirishga ruxsat beriladi.</p> <p style="text-align: center;">Yakuniy nazorat</p> <p>Yakuniy nazorat yozma yoki test shaklida o'tkaziladi. Talabaning yakuniy nazoratdagi o'zlashtirishi 100 ballik tizimda 50 ball bilan baholanadi va yakuniy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalar fanni o'zlashtirgan hisoblanadi.</p>	<p style="text-align: center;">6.</p> <p style="text-align: center;">Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vaxobov X, Abdunazarov O', Zaynutdinov, Yusupov R., Umumiy yer bilimi. Darslik. T. "Sharq" 2005. 2. Mirzaliev T va boshqalar. Kartashunoslik. T.: "CHO'IPON", 2012. 3. Sultonova R.S. Ekologiya va atrof muhitni muxofaza qilish asoslari. Darslik. T. 2007 y. 4. Alimqulov N.R. va boshqalar. Amaliy geografiya. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2014. 5. Alisov B, Xorev. Ekonomicheskaya geografiya. Uchebnoe posobie. Rostov.
--	--	---

